

Sociologie

- vliv na zrod sociologie měla Darwinova evoluční teorie (**Charles Darwin**)
 - člověkem se již nezabývali pouze teologové, ale také jiní vědci
- vznik sociologie také ovlivnily Velká francouzská revoluce a průmyslová revoluce
 - kapitalismus, změny v oblasti náboženství, rozvoj vědy
 - změna principů společnosti, zánik společenského řádu a jistoty
 - sociologie má vysvětlit moderní společnost
- societas + logos = společnost + věda
- sociologie zkoumá chování člověka ve společnosti, zabývá se společenskými jevy, které vysvětluje ze sociálních příčin, odhaluje vzájemné vztahy mezi procesy, k nimž ve společnosti dochází, a popisuje fungování sociálních skupin
- související vědy: filozofie, statistika a matematika, ekonomie, politologie, demografie, kulturní antropologie, psychologie, právní věda
- sociologie je empirická věda, její závěry by měly být podloženy experimenty
 - výzkumné strategie – kvalitativní a kvantitativní, často bývají kombinovány
 - nejdříve se provede kvalitativní výzkum (získá se co nejvíce dat o menším počtu jedinců), na jeho základě bývá vytvořena hypotéza, ta je pak ověřena kvantitativní metodou (sběr malého množství dat o velkém počtu jedinců)
 - každé zkoumání se dělí na tři fáze: přípravu výzkumu, jeho realizaci a závěrečnou fázi
- výzkumné metody
 - dotazník
 - rozhovor – uzavřené, polouzavřené a otevřené otázky
 - biografická metoda – úzká spolupráce zkoumaného jedince a výzkumníka
 - sociometrický dotazník (Morenův test) – dotazování vyjadřují vztah k ostatním členům skupiny
- významní představitelé
 - **Auguste Comte**
 - zavádí pojem sociologie, je považován za jednoho z jejích zakladatelů
 - jeho úvahy jsou reakcí na Velkou francouzskou revoluci
 - rodina je základní jednotkou společnosti, jejím zmenšeným modelem
 - rozdělil sociologii na sociální statiku (řád společnosti) a dynamiku (vývoj)
 - tři vývojová stadia společnosti – teologické (víra v bohy a nadpřirozeno), metafyzické (víra v přírodu a jiné abstraktní síly), pozitivní = vědecké (víra ve vědu, hledání odpovědí na otázky)
 - Comte je považován za pozitivistu
 - sociologii definoval jako empirickou vědu

- **Émile Durkheim**
 - jeden z otců zakladatelů moderní sociologie
 - první profesor sociologie, zpracoval její metodologii
 - pojem anomie – přestávají platit zažitá pravidla a nová ještě nevznikla
 - popsal sebevražednost, která s anomii souvisí
 - solidarita – mechanická (tradiční společnost, velké soběstačné rodiny, silné emoční vazby), organická (moderní společnost, dělba práce, jedinec má svou funkci)
 - kolektivní vědomí, sociální fakta – kolektiv ovlivňuje naše jednání
- Karl Marx
 - kapitalistická společnost se podle vztahu k výrobním prostředkům dělí na buržoazii a proletariát
 - princip vykořisťování, třídní boj, odcizení
- Max Weber
 - dává do souvislosti kapitalismus a náboženství
 - hledá motivy jednání – v tradiční společnosti to byly tradice, emoce, vášně, v moderní společnosti pak cíle
- Vilfredo Pareto
 - teorie o elitách – společnost se dělí na vládnoucí a ovládanou vrstvu
 - koloběh elit (zejména v moderní společnosti)
- Herbert Spencer
 - společnost jako organismus
 - ovlivněn Darwinovou teorií
- struktura sociologie
 - sociologie obecná – teoretický základ, předmět zkoumání, základní pojmy, metody, funkce, procesy, ...
 - sociologie speciální (aplikovaná) – dělí se na jednotlivé disciplíny
- základní sociologické disciplíny
 - sociologie sociálního rozvrstvení (stratifikace)
 - sociologie věkových skupin (mládež, sociální gerontologie, dětství)
 - sociologie pohlaví (ženy, ženská hnutí)
 - sociologie rasových a etnických skupin
 - sociologie politických institucí (strany, stát)
 - populační problémy a sociologické aspekty demografie
 - sociologie lidských sídel (město, venkov)
 - sociologie volného času a sportu
 - sociologie masových médií a masové komunikace
 - sociologie rodiny a vzdělání
 - sociologie sociální kontroly a deviantního chování atd.

Skupinová struktura společnosti

- člověk je členem řady skupin, dalších sociálních útvarů, v nichž jsou vztahy trvalé, dočasné i nahodilé
 - formální/neformální, přechodná/trvalá, malá/velká, primární/sekundární, členská/cizí/referenční, otevřené/polootevřené/uzavřené
- sociální skupina
 - relativně stabilní sociální útvar
 - alespoň jeden společný znak, který si uvědomují a na základě kterého se sdružují
 - lidé spojeni určitým cílem, společnou činností a společnými zájmy
 - jsou mezi nimi relativně stálé vztahy, rozdělení pozic a rolí
 - navenek vystupuje jednotně
 - vlastní identita (“my” a “oni”)
 - specifická kultura, hodnoty, normy (systém sankcí), symboly
 - vzájemná interakce, alespoň zčásti podoba přímá – “tváří v tvář”
 - možnost komunikace
 - cíl jednání skupiny nemusí být výkonový, ale emocionální
- znaky skupiny: komunikace, cíl, role, pravidla, sankce, míra ztotožnění
- členění sociálních skupin
 - primární/sekundární
 - primární – začíná v nich socializace → vliv na rozvoj jedince, skupiny malé, dlouhodobé, s intimními vztahy a osobním kontaktem, vysoký podíl citů, sympatií a vzájemného ztotožnění
 - sekundární – převládá účelová racionalita, volnější, méně osobní a spíše formální vazby
 - podle vztahů
 - formální – vzniká uměle, předem daná pravidla jednání, rozdělení pozic a pravomocí, mezi členy neosobní vztahy
 - neformální – vzniká spontánně, členové se navzájem znají, mají k sobě bližší vztahy, přibližně stejné zájmy a potřeby, zvláštní komunikace – společné zážitky, znalost konkrétních situací a kontextů
 - podle velikosti
 - malé – členové se osobně znají, přibližně do 30 členů
 - velké – členové se osobně neznají, přímý styk není umožněn
 - podle mého vztahu k ní
 - členská – jsem členem
 - cizí – nejsem členem
 - referenční – chci být členem, má na člověka velký vliv
 - podle doby trvání – trvalé, přechodné
 - podle nabytí členství
 - s automatickým získáváním členství
 - dobrovolné členství
 - nucené členství

- dle možnosti nabytí členství
 - otevřené – členem se může stát kdokoliv
 - uzavřené – existují podmínky pro vstup do skupiny
- podle míry souhlasu
 - vnitřní (in group) – hovořím o skupině jako “my”
 - vnější (out group) – hovořím o skupině jako “oni”
- další sociální útvary
 - komunita – určité místní společenství, relativně izolovaná skupina lidí, kteří hospodaří a žijí společně na jednom místě, v určitém prostoru
 - agregát – nesourodé spojení lidí většího počtu, spojení na jednoduchém principu
 - shluk – dočasné, náhodné setkání lidí (čumilové)
 - dav
 - skupina lidí na určitém místě na základě stejného podnětu
 - anonymita, někdy porušování morálky, přizpůsobení se v oblasti prostorů a názorů
 - příklady – sportovní fanoušci, návštěvníci divadla, ...
 - dělení
 - aktivní (často se může stát agresivním)
 - únikový – evakuace
 - expresivní – demonstrace
 - útočný – lynčující dav
 - získávací – nákupní šílenství
 - pasivní – publikum
- Gustave Le Bon
 - francouzský sociální psycholog, sociolog
 - dílo Psychologie davu
- normální × patologické
 - z hlediska historie existují rozdíly v pojetí toho, co společnost považuje za normální a co naopak za odchylku (deviaci)
 - některé formy chování – krajní, neobvyklé, nenormální, jejich nositelé často na okraji společnosti, odchylky oběma směry
 - odchylka od normálu = deviace
 - sociální patologie
 - jevy škodlivé, ohrožující společnost, její řád, občany
 - kriminalita, narkomanie, alkoholismus, prostituce, sebevražednost, sexuální deviace, terorismus, gamblerství
 - část sociálně patologických jevů je právně definována, překročení normy trestně postihováno (kriminalita)
 - některé sociálně patologické jevy na hranici zákona (např. prostituce)
 - mnohé sociálně patologické jevy mají spíše individuální charakter a dopad (alkoholismus, sebevražednost)
 - teorie vzniku deviací
 - biologická (genetická) báze zločinného jednání
 - sociologizující přístup
 - teorie situačních a interakčních momentů